

Г.Жұмағалиева, З.Мажит

Қазақстан Республикасы Президентінің жанындағы Мемлекеттік басқару академиясы, Астана, Қазақстан
(E-mail: gul.khan81@mail.ru)

«Мемлекеттік және жергілікті басқару» мамандығы бойынша білім алушы магистранттарға шет тілін кәсіби бағдарлай отырып оқытудың моделі

Мақалада кәсіби және тілдік құзыреттілікті қалыптастыруда пән мен тілді кіріктіре оқыту тәсілінің алар орны мен артықшылықтары баяндала отырып, «Мемлекеттік және жергілікті басқару» мамандығы бойынша жоғарғы оқу орнынан кейінгі білім беру орындарында шет тілін оқытудың моделі ұсынылды. Авторлар бұл модельдің шет тілін кәсіби бағдарлай отырып оқытуда алар орны мен модельдің компоненттеріне жеке-жеке тоқталған. Аталмыш модельді ұсына отырып, «Мемлекеттік және жергілікті басқару мамандығы» бойынша білім алушы магистранттардың танымдық (когнитивтік)/ академиялық тілдік құзыреттілігіне қолжеткізу күтіледі.

Кілт сөздер: кәсіби және тілдік құзыреттілік, кәсіби бағдарлай отырып шет тілін оқыту, пән мен тілді кіріктіре оқыту, оқыту моделі.

Жоғары білім берудің қазіргі таңдағы жағдайы кейінгі тенденцияларымен қатар мемлекеттік қызметшілерді даярлауда қойылатын жаңа талаптарды алдыға шығарып отыр. Олардың қатарын кәсіби тұрғыдан терең білімділік пен іскерлік, оларды қолдана білу, жігерлілік, байланысқа бейімділік, шығармашылық белсенділік, сонымен қатар өзін-өзі үздіксіз дамытып отыруға әзірлігі түзейді. Мемлекеттік басқару саласының заманауи маманының бәсекеге жарамдылығы тек кәсіптік тұрғыдан жоғары құзыреттілігімен анықталмайды, сонымен қатар олардың шет тілді қатынаста кәсіби мәселелерді шеше алуы маңызды болып отыр. Осыған байланысты, жоғарғы оқу орнынан кейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты негізінде шет тілін кәсіби ерекшеліктерін ескере отырып оқытуды және мемлекеттік қызметшілердің болашақ кәсібінің міндеттерін іске асыру мақсатын да ескереді. Ал лингвистикалық тұрғыдан сауаттылық мемлекеттік қызметшілерді кәсіби аясында жаңашылдықпен танысуына мүмкіндік туғызып қана қоймайды, әлемдік ғылыми жетістіктермен қаруландырады, өз тәжірибелерінде оларды қолдануына әсер етеді.

Аталған талаптарға сәйкес кәсіби білім беруде бүгінгі күні кәсіби бағдарлай отырып оқыту арқылы шеттілдік қарым-қатынастың міндеті мен мазмұнын кеңейту маңызды болып отыр. Кәсіби және тілдік құзыреттілікті қалыптастыру жоғарғы оқу орнынан кейінгі білім беру орындарында тілдік білім берудің мазмұнын жобалаудың әдіснамалық негізі ретінде әрекет етуі қажет. Пән мен тілді кіріктіре оқыту тәсілін қолдану білім беру үрдісін қоғам мен жұмыс берушілердің қажеттіліктерін талдау негізінде құруды, мамандандану бағыттары бойынша және кәсіптік коммуникацияның халықаралық нормаларына сәйкес түлектің құзыретті моделін әзірлеуді, саланы, объектілерді, кәсіптік қызмет түрлерін, шет тілдік құзыретті пайдалана отырып шешуге болатын және шешімі табылуы қажет кәсіптік міндеттер кешенін ескере отырып, мамандықтар бойынша бағдарлама әзірлеуді, CEFR (Common European Framework Reference) бойынша тілді меңгеру деңгейлерінің дескрипторларына сәйкес қорытынды бақылаудың мазмұны мен нысандарын әзірлеуді көздейді. Тілдік және кәсіби білім беру жүйесін осылайша қалыптастыру жеке тұлға мен қоғамның қажеттіліктерін сәйкестендіруге, қазіргі заманғы мамандардың шет тіліндегі тиімді коммуникацияға әзірлігі мәселесі бойынша кәсіптік ортаның нақты тапсырысына жауап беруге мүмкіндік береді.

Осы мәселелерді теориялық тұрғыдан зерделей және Қазақстан Республикасы Президентінің жанындағы Мемлекеттік басқару академиясының оқыту қажеттіліктерін ескере отырып, пәндік мазмұн мен шет тілін кіріктіру, оқытудың бірізділік, өз бетінше білім алуды іске асыру, пәнаралық сабақтастық және «4С» принциптері [1; 45] негізінде «Мемлекеттік басқару» мамандығы бойынша білім алушы магистранттарға шет тілін кәсіби бағдарлай отырып оқытудың моделі (үлгісі) жобаланып отыр. Тәжірибе барысында аталған модель шегінде магистранттың когнитивті/академиялық тілдік құзыреттілігін қалыптастыру үшін кіріктірілген пәндік-тілдік оқытудың тиімділігі дәлелденбекші.

Мемлекеттік және жергілікті басқару саласының мамандарын дайындауда кәсіби және тілдік тұрғыдан даярлау мақсаты өзара кәсіби қызметтік білім кеңістігіндегі мәдениетаралық өзара қарым-

қатынас жағдайында, кәсіби және тілдік тәжірибені меңгеру арқылы, маманның кәсіби шет тілді біліктілігін қалыптастыру болып табылатын модель 1-суретте берілген.

Мемлекеттік және жергілікті басқару саласының мамандарын дайындауда кәсіби және тілдік тұрғыдан даярлау мақсаты — өзара кәсіби қызметтік білім кеңістігіндегі мәдениетаралық өзара қарым-қатынас жағдайында, кәсіби және тілдік тәжірибені меңгеру арқылы, маманның кәсіби шеттілдік біліктілігін қалыптастыру		
Теориялық- әдіснамалық компоненті		
Теориялық негіздері: – Л.С.Выготскийдің мәдени-тарихи теориясы мен <i>Жақын арадағы даму аймағы</i> (Zone of Proximal development (ZPD)) ұғымы; – Джим Кумминстың BICS/CALP теориясы; – Бенджамин Блумның танымдық саладағы дағды мен шеберліктің жіктелуі — Блум таксономиясы; – ESAP әдіснамасы	Тәсіл: CLIL (Content and Language Integrated Learning) пән мен тілді кіріктіре оқыту	Принциптері: пәндік мазмұн мен шет тілін кіріктіру, оқытудың бірізділік, өз бетінше білім алуды іске асыру, пәнаралық сабақ-тастық және «4С» қағи-даттары
Мазмұндық компоненті		
Академиялық компонент — мемлекеттік және жергілікті басқару саласының терминологиясын және терминологиялық кластерлерін білу, нақты, ақпараттық анықтама құра алу, графикалық ақпараттарға түсінік беру, академиялық (ғылыми) мәтінді талдау, аналитикалық үлгіде берілген ақпаратты өзінше түсіндіру, ғылыми дискурс кезінде графикалық және мәтіндік ақпаратты пайдалану, академиялық оқылым, жазылым және ұсыну (презентация) машықтарын меңгеру		
Тілдік компонент (кіріктірілген құзыреттіліктер: лингвистикалық, дискурсивті, мәдениетаралық) — заманауи кәсіби байланыстардың негізгі қырларын білу және игеру, тіл құралдарын практикалық меңгеру, өзінің кәсіби саласының мазмұнды жақтарын ұсыну мүмкіндігі, шет тілді мәдениетті игеру)		
Когнитивті (танымдық) компонент — мемлекеттік және жергілікті басқару мамандығына қатысты материалдарды талдау, синтездеу, бағалау сияқты ойлау қабілетінің жоғарғы деңгейін дамытумен анықталады, ал бұл өз ойын нақты жеткізе алу, алынған нәтижелерді дәлелдеу және талдау, дәлелдер келтіру, пайымдауды жеткізе алу, тұтасты бөліктерге бөле алу және олардың арасындағы өзара қарым-қатынасты анықтау, негізгі және жанама ақпаратты ажырата алу, құбылыстарды бағалау және талдау)		
Ұйымдастырушылық- әрекеттілік компоненті		
Түрлері: интерактивті, вебинарлар, кәсіби бағдарлай отырып топта оқыту, пәнаралық сабақтастық, магистранттың өз бетімен жұмысы Әдістері: миға шабуыл әдісі, синектика әдісі, case study (нақты жағдайларды талдау), жобалау әдісі, RWCT (Reading and Writing for Critical Thinking) Технологиялар (стратегиялар): scaffolding, логикалық, салыстырмалы-салғастырмалы, лексикалық-терминологиялық талдау, критикалық ойлауды дамыту технологиясы, рефлексия Құралдар: мультимедиалық технологиялар, пәнаралық бағдарламалар		
Бағалау-нәтижелілік компоненті		
Бақылау түрлері: алдын ала, ағымдық, тақырыптық, қорытынды Құзыреттілікті қалыптастыру критерийлері: ▪ кәсіби құзыреттіліктің қалыптасуы; ▪ тілдік құзыреттіліктің қалыптасуы; ▪ дискурсивті құзыреттіліктің қалыптасуы; ▪ рефлексивті құзыреттіліктің қалыптасуы		
Күтілетін нәтиже: мемлекеттік және жергілікті басқару мамандығы бойынша білім алушы магистранттардың танымдық (когнитивтік)/ академиялық тілдік құзыреттілігін қалыптастыру		

1-сурет. Мемлекеттік және жергілікті басқару мамандығы бойынша шет тілін кәсіби бағдарлай отырып оқыту моделі

Модель теориялық-әдіснамалық, мазмұндық, ұйымдастырушылық-әрекеттілік және бағалау-нәтижелілік компоненттерінен тұрады. Модель ESAP әдіснамасына негізделі және шет тілін кәсіби бағдарлай отырып оқытуда Еуропада тілді болашақ кәсібінің мазмұны немесе тіл бағытынан тыс бірнеше пән арқылы оқыту *CLIL (Content and Language Integrated Learning)* пәннің мазмұны мен тілді кіріктіре оқыту ретінде танылған тәсілін ұсынады.

Еуропада 1990 ж. бастап таралған *CLIL* білім берудің барлық деңгейлерінде студенттерге «пән (мазмұны) шет тілі арқылы оқытылатын білім беру тәсілі» ретінде айқындалды. Жоғары білім алуға тіл мен пәнді кіріктіре оқыту дамып келе жатқан, жаһандандырылған еңбек қызметіндегі қажеттіліктер мен талаптарға сай келетін үрдіс болды. Бүкіл әлем университеттерінде қарқынды енгізіліп жатқан бұл тәсілді Қазақстанда да енгізу себептерінің бірі болып табылатын үш тілді дамыту саясаты басқа да экономикалық, саяси және әлеуметтік себептермен бір қатарда.

Авторы Дэвид Марш болып табылатын *CLIL (Content and Language Integrated Learning)* тәсілі британдық әдіскерлердің жұмысында пәнді шет тілдерінің көмегімен оқытуды немесе оларды бір уақытта оқытуды көздейтін инновациялық тәсіл ретінде қарастырылады (*Teaching content through English and teaching English through content*) [8; 27]. *CLIL* тұжырымдамасында шет тілі сабақтарында оқу материалын оқытылатын пән үшін өзекті болып табылатын проблематикасымен байланыстыру есебінен бейіндік және кәсіптік бағдарланған орта құрып, нақты оқу пәнінің контентіне негізделген тілді оқыту жөніндегі бағдарламалар мен курстарды әзірлеу көзделеді. Бұл ұғымды кейде «шатыр-ұғым» деп те атап, оған кең мәнінен мынадай тұстарды да қосады: халықаралық жобалар, шет елде оқыту, оқытудың модульдік жүйесі, билингвалды оқыту және т.б. Алайда мұндай тәсілмен британдық әдіскерлердің бәрі бірдей келісе бермейді. Айталық, Фил Болл *CLIL*-ді дербес әдістемелік стратегия және оған соншалықты көп ұғым қоса беруге болмайды деп санайды [2; 48]. Отандық әдістемеді бұл тәсіл ұғымы мейлінше тығыз мағынада қолданылады, мұнда *CLIL* деп оқу пәндерінің арасындағы органикалық байланыс түсініледі. Кейде тілді оқыту мен әлеуметтік-мәдени құзыреттің ықпалдасуы туралы сөз етіп, мұндай тәсілді ықпалдастырылған тәсіл деп те атап жүр.

Бұл тәсілді пайдалану кезінде шешілуге тиіс проблемалар мыналар: шет тілін меңгерген пән мұғалімдерін даярлау, пән және тіл бойынша білімді бағалау жүйесі, оқу бағдарламаларын әзірлеу, бір тілден екіншісіне ауысудың психологиялық тұстары.

Британдық әдіскерлердің пікірінше, бұл тәсілдің артықшылығы оқытылатын пәндерді тұтас синтездеп қабылдауға, оқу уақытын үнемдеуге, проблеманың мәнін мейлінше терең түсінуге, оқушылардың ынтасын жоғарылатуға сайып келеді [2; 49].

Еуропаның әр түрлі елдерінде *CLIL* әдістемелік тәсілінің негізгі қағидаттарын айқындау кезінде негізгі бес тұсы бөліп көрсетіледі, олар мәдени, әлеуметтік және тілдік ортаны қамтиды әрі пәндік және білім беру міндеттерін шешуге бағытталған. Бес аспектінің әрқайсысы білім алушылардың жасына, әлеуметтік-лингвистикалық ортаға және *CLIL*-ге бейімделу дәрежесіне байланысты әрқилы түрде іске асырылады.

CLIL заманауи «жаксы» білім беруді, атап айтқанда, үйрену мен оқытудың белсенді тәсілдерін, аутентивті тапсырмалар мен материалдарды пайдалануды, білім алушыларға баса назар аударуды, жобалық жұмысқа және тапсырмаларға негізделген оқуға екпін жасауды қамтитын көптеген ерекшеліктерді ескереді [3; 32]. Ол оқытудың конструктивтік философиясын көрсетеді, оған сәйкес тілді үйренуді білім алушылар топтарда бірлесіп жұмыс істеу арқылы орындайды және бұл тұтас білім беру философиясының көрінісі болып табылады, бұл философия оқыту процесін ықпалдастыруды және оны әр түрлі пәндер мен дағдыларға бөлудің немесе бөлшектеудің болмауын қолдайды. Сонымен қатар *CLIL* тіл мен пән мазмұнының ықпалдасу тәсілі ретінде пәнаралық жоғары деңгейдегі ықпалдасу үлгісі болып табылады және көбінесе транспәндік ықпалдасу элементтерін қамтиды. *CLIL* негізгі төрт қағидаттың ықпалдасуына негізделген: таным, мазмұн, коммуникация және мәдениет [4; 33]. Онда (тақырып, мазмұн) хабарлауға, (тіл) ортаға және басқалармен әлеуметтік өзара әрекет жасауға назар аударылады. Бұл тәсілді ұстанушыларға сүйенсек, тілдің өзгеруі таным үшін катализатор ретінде әрекет етеді. Жоғары білім берудегі *CLIL*-дің қазіргі жай-күйін талдаған және Еуропадағы жағдайға шолу жасаған Косттың пікіріне сүйенсек, ағылшын тілінде оқытылатын бағдарламалар саны 2002 жылдан бері үш есе артқан [5; 22]. *CLIL*-дің өзге артықшылықтарының арасында оның жоғары білім беру үшін ынталандырушы құндылығын Тюдор атап өткен [6; 45]. Ол *CLIL*-ді тілді оқытудың пәрменді де әлеуетті өнімді стратегиясы ретінде қарастырады. Лингвистикалық пәндерге жатпайтын пәндер білім алушылардың тіл үйренуге ынтасы болмауы мүмкін; алайда өздерінің мамандықтары бойынша пәндерді екінші тілде үйрену мүмкіндігі маңызды

ынталандырушы фактор болуы мүмкін. CLIL-дің тағы бір әлеуетті пайдасы коммуникативтік өзара әрекет жасау табиғатына қатысты, яғни шынайы қажеттілікті және екінші тілде қарым-қатынас жасау ниетін туындататын оқу жаттығуларын жасау. Бірқатар ғалымдар CLIL тәсілі арқылы лингвистикалық құзыреттілігіне қарамастан, аралас деңгей тобында оқыту білім алушылардың тілді меңгеруіне ынталандырушы тәсілі ретінде өте құнды екендігін атап өтеді [4; 41].

CLIL шет тілін дәстүрлі оқытумен салыстырғанда анағұрлым жаңа тәжірибе ретінде көрінеді, себебі пәннің мазмұны мен тіл бір уақытта меңгеріледі. Бұл әдіс тіл оқытушысын өз аудиториясының кәсіби саласы туралы көбірек білуіне, ал арнайы пән оқытушысын шет тілін меңгеруге ынталандырады. CLIL әдісіне сәйкес әр түрлі оқу түрлері бар: soft CLIL (шет тілі сабақтарында арнайы пәндердің мазмұнынан жекелеген тақырыптарды оқыту); hard CLIL (жекелеген бағдарламалар, мұнда пәндердің жартысынан көбі шет тілінде оқытылады); modular CLIL (пән шет тілінде белгілі бір сағат санымен оқытылады).

Бұл тәсіл Ұлыбританиядағы, АҚШ-тағы және Канададағы Foreign Language Across the Curriculum қозғалысымен, сонымен қатар КСРО-дағы мәнмәтіндік оқытудың белгілі бір тәжірибесімен қатар, пәндік-бағыттап оқытудың (content-based instruction), сонымен қатар білім алушылардың болашақ мамандықтарының пәндік саласында білімін тереңдетіп, шет тіліндегі тәжірибелерін қалыптастыруға бағытталған тіл білімінің жаңа парадигмасының негізін қалады. Бұл әдістің мәні білім алушылардың тілді кәсіби саладағы негізгі пәндердің мазмұнымен бірге меңгеруінде жатыр. Пәннің тілі түсінікті әрі негізгі оқу бағдарламасымен тікелей байланысып, сонымен қатарлас жүруі қажет және білім алушылардың қажеттіліктерін қанағаттандыруы керек.

Ал CLIL-дің негізгі мақсаты білім алушылардың пән саласына сәйкес алдыңғы алған тәжірибелері мен жеке қызығушылықтарын интеграциялау жолы арқылы оларда CALP-ты (Cognitive/Academic Language Proficiency — танымдық/ академиялық тілдік кәсібилік) қалыптастыру болып табылатындықтан, біздің ұсынып отырған моделіміздің теориялық негізі Л.С.Выготскийдің әлеуметтік-танымдық теориясы мен *Жақын арадағы даму аймағы* (Zone of Proximal development (ZPD)) ұғымына, Джим Кумминстың BICS/CALP (Basic Interpersonal Communicative Skills)/ (Cognitive/Academic Language Proficiency) теориясына және американдық психолог Бенджамин Блум ұсынған танымдық саладағы оқытудың педагогикалық мақсаттарының жіктелуі — Блум таксономиясына негізделеді.

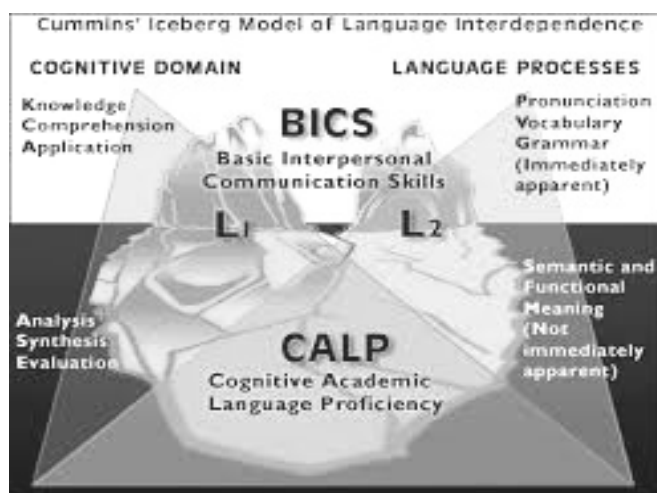
Аталмыш теориялар негізінде CLIL-дің негізгі мақсаты білім алушылардың пән саласына сәйкес алдыңғы алған тәжірибелері мен жеке қызығушылықтарын интеграциялау жолы арқылы оларда CALP-ты қалыптастыру екенін атап жоғарыда атап өткенбіз. Ал CALP дегеніміз не?

Ол үшін Джим Кумминстың «BICS/CALP» теориясын толықтай қарастырып өтейік. Бұл теория ауызекі тіл мен академиялық тілдің арасында шет тілдік құзыреттіліктің екі аспектісін – «BICS» (Basic interpersonal communicative skills) – күнделікті қарым-қатынас тілінің негізгі байланыстылық дағдылары және CALP (Cognitive/academic language proficiency) – күнделікті қарым-қатынас жағдайларынан тыс қажетті когнитивтік/тілдік құзыреттілікті бөліп қарастырады. Кумминс өзінің ғылыми жұмыстарында BICS және CALP арасындағы айырмашылықтарды көрсету үшін айсберг үлгісін қолданады [7; 110].

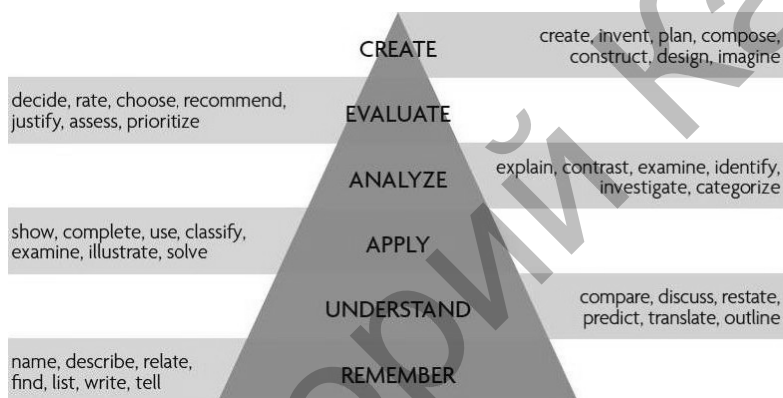
BICS күнделікті қарым-қатынас тілінің негізгі байланыстық үлгілері (грамматика, айту, лексика) «айсбергтің көзге көрінетін бөлігінде» орналасады, ал төменгі жағында CALP бойынша тілдік құзыреттіліктер берілген. BICS пен CALP арасындағы айырмашылықты көрсету үшін Кумминс Блумның когнитивті дағды мен шеберлік таксономиясын қолданады. Үстіңгі жағында BICS-ке жататын білу, түсіну және қолдану секілді төменгі қатардағы ойлау қабілеттері, ал оның астында CALP құзыреттілігіне жататын талдау, жинақтау (синтез), бағалау секілді жоғарғы қатардағы ойлау үлгілері жатады. Сонымен қатар Кумминс «BICS/CALP» теориясы негізінде жоғарғы мектептегі билингвалды немесе көптілді оқытудың жобалаушы үлгісінің теориялық негізі болып табылатын байланыстың екі факторлы үлгісін жасап шығарды.

Бірінші фактор – тіл үйренушілерге көрсетілетін мәнмәтіндік шара. Екінші фактор байланыс қызметін жүзеге асыруды талап ететін когнитивті дағды мен шеберлікті дамытудың қажетті деңгейі болып табылады.

Тілді үстіртін меңгеру, немесе басқаша айтқанда, күнделікті қарым-қатынас жасаудың негізгі байланыс үлгілері бірінші квадрантта орналасқан. Яғни BICS қарым-қатынаста когнитивті дағды мен шеберлікті талап етпейтін, мәнмәтінге негізделген болып табылады, ал когнитивті/академиялық тілдік құзыреттілік (CALP) төртінші квадрантта орналасқан. Бұл қарым-қатынастың когнитивтік дағды мен шеберлікті қолдануды талап ететін мәнмәтінге негізделмеген болып табылады (2, 3-сур.).

2-сурет. Cummin's Iceberg Model of Language Interdependence [7; 110]

3-сурет. Bloom's Taxonomy of Learning Domains [1; 25]

Ал Л.С. Выготскийдің теориясын әдіснамалық негіз ретінде алу себебіне келетін болсақ, оның ағылшын тіліне аударылған таңдаулы психологиялық зерттеулерінен күшті ықпал алған білім беру парадигмасы бойынша, білім әуелі әлеуметтік контекстінде құрастырылып, содан соң оны жеке адамдар иемденеді. Жеке адамдар өз пікір-ниеттерімен бөлісу арқылы бірге жаңа бір түсінікті қалыптастырады, бұған олар жеке-жеке жүріп қол жеткізе алмайды. Оқу белсенді процесс деп қарастырылады, онда тіл үйренушілер өздері үшін қайсыбір принциптер, ұғымдар мен фактілерді ашып үйренгендері жөн, бұдан тіл үйренушілердің жорамал жасауы мен түйсіне ойлауын (intuitive thinking) көтермелеудің маңызды екені келіп шығады.

Л.С. Выготский де оқудың әлеуметтік және практикалық элементтерінің конвергенциясын алға шығарады. Оның пікірінше, ақыл-ой — дамуының ең елеулі сәті, алғашында дамудың бір-бірінен мүлдем тәуелсіз бағыттары — сөз сөйлеу мен практикалық әрекет түйіскенде орын алады. Практикалық әрекеті арқылы тіл үйренуші мағынаны тұлғашылық деңгейде құрастырады, бұл кезде бұл мағына тұлғааралық болып табылатын дүниемен байланысады.

Ал модельдің мазмұндық компонентін дайындауда, жоғарыда аталған Л.С.Выготскийдің, Джим Кумминстың жұмыстары мен Блумның таксономиясын зерделей отырып [1; 25], бұл топтамаға когнитивті (танымдық) компонентін (мемлекеттік басқару мамандығына қатысты материалдарды талдау, синтездеу, бағалау сияқты ойлау қабілетінің жоғарғы деңгейін дамытумен анықталады, ал бұл өз ойын нақты жеткізе алу, алынған нәтижелерді дәлелдеу және талдау, дәлелдер келтіру, пайымдауды жеткізе алу, тұтасты бөліктерге бөле алу және олардың арасындағы өзара қарым-қатынасты анықтау, негізгі және жанама ақпаратты ажырата алу, құбылыстарды бағалау және талдаумен сипатталады); академиялық компонентін (мемлекеттік басқару саласының терминологиясын және терминологиялық кластерлерін білу, нақты, ақпараттық анықтама құра алу, графикалық ақпараттарға түсінік беру, академиялық (ғылыми) мәтінді талдау, аналитикалық үлгіде

берілген ақпаратты өзінше түсіндіру, ғылыми дискурс кезінде графикалық және мәтіндік ақпаратты пайдалану, академиялық оқылым, жазылым және ұсыну (презентация) машықтарын меңгеру) пен тілдік компонентті ((кіріктірілген құзыреттіліктер: лингвистикалық, дискурсивті, мәдениетаралық) – заманауи кәсіби байланыстардың негізгі қырларын білу және игеру, тіл құралдарын практикалық меңгеру, өзінің кәсіби саласының мазмұнды жақтарын ұсыну мүмкіндігі, шет тілдік мәдениетті игеру) жатқызуды жөн көрдік.

Кәсіби бағдарлай отырып оқыту тек оқу құралдарының мазмұнының кәсіби бағытталуын ғана емес, сонымен қатар кәсіби шеберліктерді қалыптастыратын қабылдау немесе басқа да операцияларды қоса алғандағы қызметті де қарастырады. Сондықтан ұйымдастырушылық-әрекеттілік компоненті оқыту формалары, әдістері, стратегиялары мен оқыту құралдарынан тұрады. Соның ішінде *Scaffolding* (көпірше тұрғызу) технологиясы «Мемлекеттік басқару» мамандығы бойынша пәндерді шет тілінде оқытуда танымдық және лингвистикалық ауыртпалықтарды азайтып [3; 23], магистранттарға жан-жақты қолдау көрсетуді көздейтін пән мен тілді кіріктіре оқытудың басты стратегияларының бірі болып табылады. Модельде ұсынылған басқа да технологияларына келер болсақ:

- мәтіннің логикалық талдануы — негізгі / басты / жалпылама сөздерді іздеу, абзацтардың, абзацтар ішіндегі сөйлемдердің келу ретін қалпына келтіру, толық бір мәтіннің (мақаланың, тараудың, кітаптың) жазылу логикасы, мәтіннің, оның стилі мен мазмұнының сәйкес келуі, логикалық сәйкессіздіктерді іздеу, дедуктивті және индуктивті талдау;
- салыстырмалы-салғастырмалы талдау — мәтін мен үлгіні, мәтін мен глоссарийді, әр түрлі үлгілерді, әр түрлі авторлардың мәтіндерін, қолданбалы және аналитикалық сипаттағы мәтіндерді, әр түрлі ғылыми мәтіндердегі терминологиялық мәтіндерді салыстыру және салғастыру;
- лексикалық-терминологиялық талдау — терминнің сипаттамасы бойынша талдау (өнімділік, қысқалық, айқындық, жүйелік), терминологиялық қатардың қалыптасуын талдау, глоссариймен жұмыс;
- критикалық ойлауды дамыту технологиясы — бұл ақпараттармен тиімді жұмыс жасауға, мағыналы, дәлелді шешімдер қабылдауға мүмкіндік беретін ойлау машықтарына үйрететін стратегиялар жүйесі;
- қазіргі заманғы басқарушының ажырамас тұлғалық қасиеті — рефлексияға дайындығы болып табылады, яғни өзінің коммуникативтік шамасын субъективтік талдауға, өзінің сөйлеу әрекеттерін бақылауға және бағалауға дайын болуы, өзінің бірегейлігін және қайталанбастығын сезіне отырып, өзге де ділдік және мәдени кеңістікке бейімделу қабілеті.

Сонымен қатар нақты бір құзыреттілікті қалыптастыру бойынша қойылған міндеттерді шешу мен ұсынылған концепцияны жүзеге асыру үшін миға шабуыл, синектика әдісі, case study (нақты жағдайларды талдау), жобалау әдісі және RWCT (Reading and Writing for Critical Thinking — Сыни тұрғыдан ойлау арқылы оқылым мен жазылым) сияқты тілдік дайындықтың белгілі әдістерінің элементтері пайдаланылады.

Ал модельдің бағалау-нәтижелілік компонентіне тоқталатын болсақ, маманның кәсіби кіріктірілген шеттілдік құзыреттілігінің қалыптасу критерийлерін дайындау үшін кәсіби құзыреттіліктері мен CEFR-да көрсетілген тілдік құзыреттілік сипаттамасы алынды:

1. Кәсіби құзыреттілік топтамасының құрылуы, магистранттар *алынған білімдері мен игерілген машықтары негізінде* өзін кәсіпқой маман ретінде көрсету, ахуалдардың және өз әрекеттерінің дамуын болжау, басқарушылық міндеттерді шешу, басқару тобын құру және т.б. секілді кәсіби мәселелерді шешу стратегиясын меңгереді.

2. Құзыреттіліктің лингвистикалық топтамасының құрылуы, магистранттар қажетті ақпараттық сілтемелерді пайдаланып, өз еркімен, жылдамдықпен, мәтінді оқу мақсаттарымен сәйкестіре отырып оқи алатындығын, пән аясында құрылымдық дәрісті түсіну, негізгі қағидаларды жазып отыру, стандартты және тағы басқа да форматта жазу тілін меңгере алатындықтарын білдіреді.

3. Дискурсивті құзыреттіліктің құрылуы, магистранттардың кәсіби тақырыптар бойынша баяндамалар мен мақалалар, жаңалықтарды түсінетінін, арнайы терминологиясы бар мамандандырылған мақалаларды оқу, өз дәлелдерін келтіре отырып, идеялары мен өз ойларын білдіріп пікірталастарға қатысу, тиімді сұхбаттарға жаппай қатыса алу және т.б мүмкіндіктерін білдіреді.

4. Кіріктірілген кәсіби шет тілдік құзыреттілікті қалыптастыру процесінде рефлексивті құзыреттілік те қалыптасады, магистрант өзінің жеке тәжірибесінде құзыреттілік құрамына кіретін тапсырмаларды орындау тәсілдерінің құпталған жинағы менгерілгендігін, тиімділік үлгілері мен өлшемдері негізінде өз әрекеттеріне үздіксіз бақылау жасау жүргізілгендігін көрсетеді.

Мақаламызды қорытындылай келе, жалпы шет тілін кәсіби бағдарлай отырып оқытуда және жоғары мектептен кейін білім беру орындарында тілдік білімнің мазмұнын жобалаудың әдістемелік негізі ретінде CLIL төменде көрсетілген мәселелерді:

1) кәсіби және тілдік басымдылықтар жүйесіндегідей біртұтас кәсіби дайындық құрылымында білім мазмұнының жобалау бөлігінің орнын (болашақ маманның кәсіби ортадағы шет тілдік қызметі);

2) өнеркәсіптік-нарық жүйесінің интернацияландырылуын, ақпарат алмасу қажеттілігін, мәліметтер қорына жүгінуді, іскерлік қатынастарды бекіту кезінде өзара қарым-қатынастың нақтылығын, субъектаралық қатынастардың өзектендірулуін көрсететін кәсіби қызмет құрылымындағы шет тілдік байланыс сипаттамаларын;

3) тілдік құзыреттіліктің кәсіптік құзыреттіліктің бөлінбес сыңары ретінде көрсетілуін, маманның кәсіби әлеуметтену үрдісінің құрамдас бөлігінің, кәсіби міндеттерді орындау барысындағы жіктелген арнайы байланыс жағдайларының көрсетілуін анықтайды деген шешімге келіп отырмыз.

Әдебиеттер тізімі

1 *Dalton-Puffer C., Nikula T., Smit U.* Charting policies, premises and research on content and language integrated learning. In C. Dalton-Puffer, T. Nikula, & U. Smit (Eds.), *Language use and language learning in CLIL classrooms*. — Amsterdam: John Benjamins, 2010. — P. 3–19.

2 *Ball P.* CLIL, English teachers and the three dimensions of content-Modern English Teacher. — 2015. — P. 47–50.

3 *Dale L., Tanner R.* CLIL activities. A resource for subject and language teachers. Cambridge Handbooks for Language Teachers. Series Editor Scott Thornbury. — Cambridge: Cambridge University Press, 2013. — P. 294.

4 *Coyle D., Hood P., Marsh D.* CLIL Content and Language Integrated Learning. — Cambridge: Cambridge University Press, 2010. — P. 254.

5 *Costa F.* Integrating Content and Language in higher education in Italy; Ongoing research. *International CLIL Research Journal*. — 2010. — No. 1(3). — P. 19–29.

6 *Tudor I.* The language challenge for higher education institutions in Europe. The specific case of CLIL: in J.M.Castell and J.M. Mestres I Serra, *El Multilingualism a les Universitats en l'Espai Europeu d'Educaio Superior*. — Barcelona: Institut d'Esudis Catalans, 2008. — P. 42–52.

7 *Cummins Jim.* Language, power and pedagogy: Bilingual children in the crossfire — Clevedon, England: Multilingual Matters, 2000. — P. 110.

Г. Жумағалиева, З. Мажит

Модель профессионально-ориентированного обучения иностранному языку магистрантов специальности «Государственное и местное управление»

В статье рассмотрены вопросы предметно-языкового интегрированного обучения как эффективного подхода при формировании языковых и профессиональных компетенций. Предложена модель обучения иностранным языкам магистрантов по специальности «Государственное и местное управление» с учетом данной технологии. Описаны компоненты предлагаемой модели и роль, которую она играет в обучении иностранным языкам. Применение данной модели, по мнению авторов, способствует совершенствованию когнитивных/академических языковых компетенций магистрантов.

Ключевые слова: профессиональные и языковые компетенции, профессионально-ориентированное обучение иностранному языку, предметно-языковое обучение, модель обучения.

G.Zhumagaliyeva, Z.Mazhit

The Model of Professional-oriented Teaching a Foreign Language for Master Students of Public Administration

The article is devoted to (Content and Language Integrated Learning) as an effective teaching approach of integrating the language and professional competences and offers the model of teaching a foreign language to Master students of Public Administration. The given article describes the role of the model in teaching a foreign language and its components. Offering the model we expect to achieve the high level of cognitive and academic language competences of Master students.

Keywords: professional and language competences, professionally-oriented teaching of a foreign language, content and language integrated learning, teaching model.

Репозиторий қарғу